POLAR PORTAL
IS- OG KLIMAOVERVÅGNING I ARKTIS

Polar Portalip 2018-imut nalunaarusiaa

Sila immikkut ittoq Issittumi aakkiartornermik nikingasoortitsivoq

Issittumi ukiup ingerlanera 2017-18 aamma immikkut ittuusimavoq. Aasaq nillertoq annertuumik nittaalarfiusoq siallerfiusorlu sermersuarmik pitsanguallatsitsivoq. Sermillu iigartartut ukiut kingulliit arfinillit ingerlaasertik ingerlatiinnarpaat, tassani pineqarpoq sermersuup annertussusiata naatsorsuutaa ataatsimut isigalugu atatiinnarneqarnera. Akerlianilli immap sikua navianartumiinnerusimavoq aamma immap kissarnerulernera kiisalu anori kissartoq kinguneqarsimavoq, Kalaallit Nunaata avannaani sumiiffik annertooq piffissani marluusuni sikoqarsimannginneranik, februaarimi aggustimilu taama tulleriillutik.

Europami kiassuaq aamma Kalaallit Nunaanni aasaq nillertoq ataqatigiipput atlantikumi ”qaarlisaarut” aqqutigalugu

Inuit amerlanerit nunarsuup affaani avannarlermi minnerunngitsumilli Europap avannaani, 2018-imi aasaq kiannerpaaq aamma panernerpaaq eqqaamassanerpaat? Toqqaannartumik akerlianik Kalaallit Nunaanni aasaq nillersimavoq aamma aputeqangaatsiarsimavoq, ingammik juunimi aamma aggustip naanerani, anorersuaq apummik annertuumik sermersuarmut ingerlassisimavoq.

Norskit atuagaanni ”Kunngip tarrarsuutaa” ukioq 1230-p missaanneersumi, Atlantikup kangiani anorersuup pissutsillu taassuma, sermersuarmit silaannaap nillersup, sumiiffinnut inoqarfiusunut ammut ”ingerlasartup” ataqatigiinnerat allaaserineqareersimavoq.

Kingusinnerujussuakkut 1770-ikkunni qallunaat ajoqersuiartortitaata Hans Egedep paasisimavaa, Danmarkimi ukiorlukkaangat, Kalaallit Nunaanni akerlianik pisoqartartoq, ukioq issaasattarluni. Allatut oqaatigalugu, ukiuni hundredikkuutaani amerlasuuni ”qaarlisaarutip-ataqatigiinnera”, Europami silap kiannerata aamma Kalaallit Nunaanni nillernerata (paarlattuanillu) akornanni ilisimaneqarsimavoq. 2018-imilu aasaanera pissutsimut tassunga ersarivissumik takussutissaasimavoq.

Apriilip naaneranit oktobarip qeqqanut Skandinaviami silaannaap kaaviiaarluni iluseqakkajunnera grækerit naqinneranit Ω-mik allaaserineqarsinnaavoq. Kaaviiaarnerup taamaattup kanannarnerit nalinginnaasut assersortarpai, massalu silaannaq kissartoq avannamut ingerlaartoq Europap avannaata ilarujussua aqqussaarlugu, taamaammat Issittup qeqqanit Islandi aamma Kalaallit Nunaat aqqusaarlugu silaannaq nillertuussaaq. Ersarinnerusumik takuneqarsinnaavoq nunap assingani ataaniittumi, maaji 2018-imi kiassutsit nillissutsillu pissusissamisuunnginnerannik ersersitsisoq. Kisianni pissusissamisuunnginnerat piffissap apriilip naaneranit aamma oktobarip qeqqani 2018-imi annertunerpaartaani nalinginnaanerpaapput.

Maaji 2018-imi kiassutsit nillissutillu pissusissamisuunnginnerat,
1981-2010-mi agguaqatigiissinnerannut naleqqiullugit

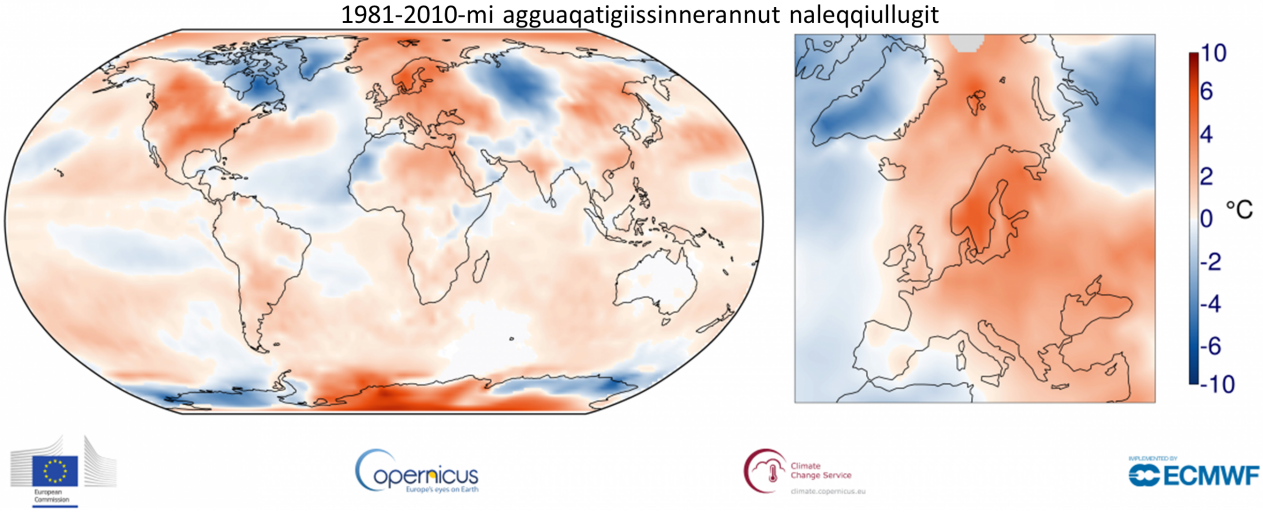

Takussutissiaq 1: *Maaji 2018-imi kiassutsit nillissutillu pissusissamisuunnginnerat, 1981-2010-mi agguaqatigiissinnerannut naleqqiullugit. Pissarsiffik: Copernicus Climate Change Service / ECMWF.*

Tulliuttuni Issittumi 2018-imi nakkutilliinermi inernerit pingaarnerit saqqummiutissavagut:

- Kalaallit Nunaani 1949-miilli maaji masannerpaaq
- Siornasut, 2018-i ukiuuvoq sermersuup aamma annikitsumik aakkiartorfigisaa
- Sermersuup annertussusaanut allannguutit mikisut
- Suli GRACE Follow-On-imit paasissutissaqanngilaq
- Sermersuup akisunnerata sakkortussusaa (albedo) maajimi, juunimi aamma aggustip aallaqqaataani sakkortunerpaasimavoq
- 2018-imi Kalaallit Nunaata avannaani immap sikuani aakkarnerit marluk immikkut ittut

Kalaallit Nunaanni 1949-miilli maaji masannerpaaq

Massa qallunaat nunaanni 2018-imi aasaq maajip aallaqqaataanit aamma aggusti tikivillugu immikkut ittumik panerlunilu kiassimasoq, Kalaallit Nunaanni sila allaanerulluinnarsimavoq. Tassani aasaq nillersimavoq aamma sumiiffinni arlalinni masangaatsiarsimalluni, ingammik juunimi. Taakkua saniatigut Kalaallit Nunaanni aggustimi ullut kingulliit marluk sakkortuumik anorersuarsimavoq, taanna sermersuarmi annertuumik nittaannermik kinguneqarsimavoq.

Apriilip naaneraniilli sila, Europap avannaani naqitsinertuffinnik arlalinnik sunnerneqarsimavoq. Europap qeqqani aamma avannaani allanut naleqqiullugu kiakkaangat, taava kiassutsit nillissutsillu nalinginnaasumik Kalaallit Nunaata kitaani pisarnermit appasinnerusarsimapput. Naqitsinertuffiit, naqitsiniisaffiit kitaanit kimmut nalinginnaasumik aqqutaannik assersuisarsimapput, taamaalilluni taakku avannamut Danmarkstræde aqqutigalugu imaluunniit aamma kujammut ungasissumut Europap kujataanut ingerlasarsimapput.

Pisoq nikisitassaanngitsoq, naqitsiniisaffiit Danmarkstræde aqqutigalugu ingerlaarnerat taanna, kangiani sineriammi pisarnermut naleqqiullugu nittaalarnerulersitsivoq aamma siallernerulersitsivoq. Danmarkshavni 1949-miit maaji qaammat masannerpaalluni 35,6 mm-inik pissarsisimavoq, aamma Station Nordi 1961-miit juuni masannerpaat tullinngorsimavoq (32,2 mm).

Kiassutsit nillissutsillu eqqarsaatigalugit kangiani sineriak kiannerulaarsimavoq imalunniit agguaqatigiissillugu maaji angungajassimallugu, kisianni taakkua saniatigut sila nalinginnaasumik sumiiffinni arlalinni maajimi juunimilu nillersimavoq. Summit (Portunerpaaffik), sermersuup qeqqani, immikkut nutaamik maajimi nillernerpaasimavoq ulloq 9. maaji -46,5°C angusimallugu. Aggustip qeqqani Europami

aasaanerani kiannera naasimavoq, taassumalu kingunerisimavaa Skandinaviami silap nalinginnaanerulernera. Tamanna aamma, piffissami killilimmi kujataanit Kalaallit Nunaata avannaanut sakkortuumik anorlernerulersitsisimavoq, ilaatigut kiannerpaaffimmik 17°C-imik kinguneqartumik, taanna Kalaallit Nunaata avannarpasinnerpaartaani Kap Morris Jesupimi uuttorneqarsimavoq.

Siornasut, 2018-i ukiuuvoq sermersuup aamma annikitsumik aakkiartorfigisaa

Polarportalimi sermersuarmi qaqugu aamma qanoq aakkiartorneq aallartittarnersoq nalilersuiffigalugu piffissat marluk atortarpagut. Siulleq aakkiartornerup aallartinneraa, ullut pingasut iluanni ulloq siulleq, sermersuup angissusaata 5 %-ianit annerusumi ataavartumik aakkiartortoqartutut isumasiuutilik. Appaa tassaavoq aakkiartorneq imaluunniit aalannguunneq pissutigalugu sermip annertussusaata annikilliartornerata (ablationen) aallartinnera, ullut pingasut iluanni ulloq siulleq, sermersuup qaavanit ullormut gigatonsit sinnerlugit annaasaqarneratut isumasiuutilik.

Aakkiartorneq ulloq 31. maaji 2018 aallartissimavoq. Paasissutissat arlariiaat qeqqaniittunut naleqqiullugu ullut tallimat kingusinneruvoq, taamaalillunilu nalinginnaasumiingajalluni.

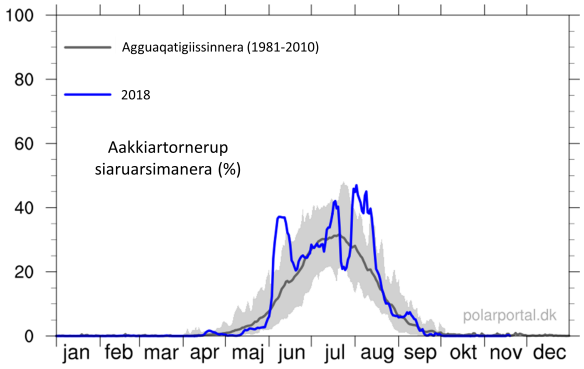

Takussutissiaq 2: *Sangoriarnerup ersersippaa, sermersuup ataatsimut annertussusaata procentinngorlugu ilaa qanoq annertutigisoq aakkiartornermik eqqugaasimanersoq, minnerpaamik 1 mm-isut qaavani aakkiartornertut isumasiuserneqarsimasoq. Sangoriarnerup tungujortup ersersippaa 2018-imi aakkiartornerup siaruarsimanera, massa sangoriarnerup qasertup taartup ersersikkaa 1981-2010-mut nalingisa agguaqatigiissinnerat. Titarnerup silittup qasertup qaamasup ersersippaa ukiumit ukiumut assigiinngissutsit, kisianni nalit qaffasinnerpaat appasinnerpaallu ilanngaatigalugit.*

Aakkiartorneq imaluunniit aalannguunneq pissutigalugu sermip annertussusaata annikilliartornerata (ablationen) aallartinnera ukioq manna ulloq 25. juuni pivoq. Kingusinnerungaatsiarpoq, ullut 13-init agguaqatigiissinnerata kingorna, aamma 1981-miilli ulloq qulingiluassaannik kingusinnerpaalluni. Taanna immikkut ittumik silaannaap kissartup Europap ilaa annertooq qulaallugu aamma silaannaap nillertup Kalaallit Nunaata eqqaani kaaviaarneranut attuumassuteqarpoq.

Qaavata initussutsimut naleqqiullugu oqimaassusaata oqimaaqatigiissinnera, sermersuup qaavata immikkoortumik annertusineranut aakkiartorneranullu taaguutaavoq aamma uuttortaanikkut aamma qarasaasiakkut piusuusaartitsinikkut nakkutigineqarpoq. Qaavata initussutsimut naleqqiullugu oqimaassusaata oqimaaqatigiissinneranut siulittuineq (SMB), 2017-2018-imi ukiup ilaani pisartut (septembari 2017-mit aggusti 2018-imut), 517 Gt (gigatonsi ataaseq en milliard tonsiuvoq, siku kubikkilometeri ataaseq assigalugu) inernerisimavaa. Taassuma inerneraa, ukiup ilaa pisartut taakku 1981-miilli arfernasut inissisimasut.

Sermersuup aakkiartornera saniatigut toqqaannartumik sumiiffinni aalajangersimasuni uuttortarneqartarpoq PROMICE-suliniutip ataani. Sermersuup aakkiartorfiani silasiorfinnit 18-init paasisat ersersippaat, agguaqatigiissillugu aakkiartorneq ukiuni qulini, misissuisoqarfiusimasuni (2008-2018) appasinnerpaasimasoq. Uuttortaaffiit kujasinnerusut avannarpasinnerusullu (KPC, THU aamma QAS) nalunaarsorsimavaat aakkiartornerup appasinnerpaaffia 1,3 – 1,9 agguaqatigiissinnerata nalinginnaasumik nikingassutaa atorlugu, massa aakkiartornerup uuttortaaffinni allani nalinginnaasumik nikingassutaata iluaniissimasoq. Uuttortaaffiit taamaallaat marluk (NUK aamma KAN) aakkiartornermik nalinginnaasoq qaangerlugu nalunaarsuisimapput, kisianni uuttortaanermi qularnartut avataaniissimanngillat.

Ilanngaatissat ilanngaatigereerlugit aakkiartornermik misissuinerit naapertorlugit, aasaanerani kiassutsit nillissutsillu juunimi, juulimi aamma aggustimi 2008-2018-imi agguaqatigiissinneranit PROMICE

uuttortaaffinni tamani appasinnerusimapput (sermersuup avannaata, avannamut kitaata aamma kujataata killinga malillugu nalinginnaasumik nikingassuseq ataaseq sinnerlugu). Juuli 2018 nillernerpaasimavoq, ukiup sermersuup aakkiartortarfiata ilaani avannaata, avannamut kitaata aamma kujataa malillugu pisartut 2008-2018 naleqqiullugit.

Qaammatini januaarimit aggustimut uuttortaanerit tamaasa misissoraanni, taava qaammatit kiassusaata nillissusaata 28 %-iat agguaqatigiissinneranit nalinginnaasumik nikingassutsit sinnerlugit ataassimavaat aamma taamaallaat 3 %-it agguaqatigiissillugu nalinginnaasumik nikingassutsinik qaangiisimapput.

Sermeqarfiit apummik qallerneqarsimanngitsut, sumiiffinnit apummit qallerneqarsimasunit killilerneqarput, aputeqarfiit uninngaannartut aattartullu killingattut taaneqartartumik. Taanna sermeqarfiit apummit qallerneqarsimanngitsut allanngornerinik uppernarsaanermi atorneqartarpoq. 2018-imi aputeqarfiit uninngaannartut aattartullu killingat, 2000-2018-illu agguaqatigiissillugu killingata eqqaani inissisimavoq, sermersuup akisunnerata sakkortussusaata (albedo) pissusissamisuunnginnera (takuuk ataaniittoq), aamma kiassutsit nillissutsillu aasaanerani nillerneri assigiipput, taakku 2018-imi aakkiartornermik millisitsipput.

Sumiiffiit apummit qallerneqarsimanngitsut piffissami 2000-2018-imi agguaqatigiissillugu ukiumut 500 km^2-imik siaruariartornerulersimapput. Siaruariartornerulerneq taanna taamaattoq annertunngilaq, kisianni taamaannerata minnerunngitsumik takutippaa, 2000-miilli sikup annertusiartorneranit aakkiartorneq annertunerulaartoq.

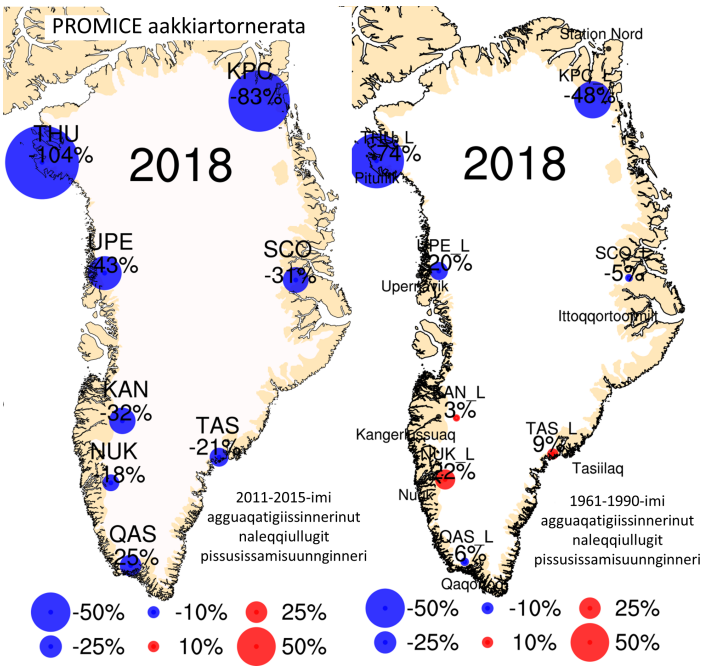

Takussutissiaq 3: *Nunap assingisa ersersippaat, PROMICE silasiorfinni appasinnerusumiittuni 2018-imut ilanngaatissat ilanngaatigereerlugit aakkiartornerup nikingassusaat (pissusissamisuunnginneri), piffissanut 2011-2015-imut (saamerleq) aamma 1961-1990-imut (talerperleq) naleqqiullugit.*

Taakkua saniatigut, sermersuaq qanoq annertutigisumik sikumik imaluunniit imermik tunisisarnersoq imaluunniit katersuutsitsisarnersoq pillugu, DMI ullut tamaasa pisuusaartitsisarpoq. Pisuusaartitsinerit taakku tunngavigalugit, sermersuaq tamakkerlugu qaavani oqimaaqatigiinneq qanoq ineriartornersoq ataatsimut annertussuserneqarsinnaavoq (Takussutissiaq 4). Ukiormanna ukiup ilaatigut suliaasartut naggasernerini (31. aggusti 2018) qaavani oqimaaqatigiinnerup ilanngaatissat ilanngaatigereerlugit inerneraa 517 Gt. Taanna isumaqarpoq, apummut aattumut aamma imaanut kuuttumut naleqqiullugu 517 Gt-inik apinerusimasoq. Kisianni tamanna taamaallaat qaavani oqimaaqatigiinnermut atuuppoq, taamaalillunilu ataatsimut oqimaaqatigiinneranut atuunnani, tassani sermit aanneri aamma sermit iigartartut nakkaaneri ilanngunneqartarput. 1981-2010-imut agguaqatigiissinnera 150 Gt-ingajammik qaangersimavaa, taamaanneratalu ukiormanna ukiup ilaatigut aakkiartorfik, qaavata initussutsimut naleqqiullugu oqimaassusaata oqimaaqatigiissinneranut siulittuinermi (SMB) qaffasinnerpaat arfernattut inissippoq siorna 2016-2017-imi ukiup ilaatigut aakkiartornera ataatilaarlugu, tassani SMB 544 Gt-

usimavoq. Naleqqiullugu SMB uuttorneqarsimasoq appasinnerpaaq 2012-imi 38 Gt-iusimavoq. Tassani ilaatigut ersersinneqarpoq, allanngorarneq qanoq annertutigisoq, ukiumiit ukiumut SMB-miissinnaasoq.

Massa SMB katillugu, 2016-2017-imi aamma 2017-2018-imi ukiup ilaannut assingugaluartoq, taamaattoq ukiup ilaanni taakkunani marluusuni ineriartornerit assigiinngitsorujussuusimapput. Siorna ukiup ilaa aallartissimavoq ukiukkut initussutsimut naleqqiullugu oqimaassusaa annertuumik qaffalluni, massa aasamit siumullu, SMB-p ineriartornera piffissap sivisuup ingerlanerani agguaqatigiissinneranik malinnaasimasoq. 2017-2018-imi ukiup ilaata, 1981-2010-mit SMB-p agguaqatigiissinnera aasaaneranut malissimavaa, tamatumalu kingorna SMB-p ineriartornera agguaqatigiissinnerata qaangerlugu inissisimasimalluni.

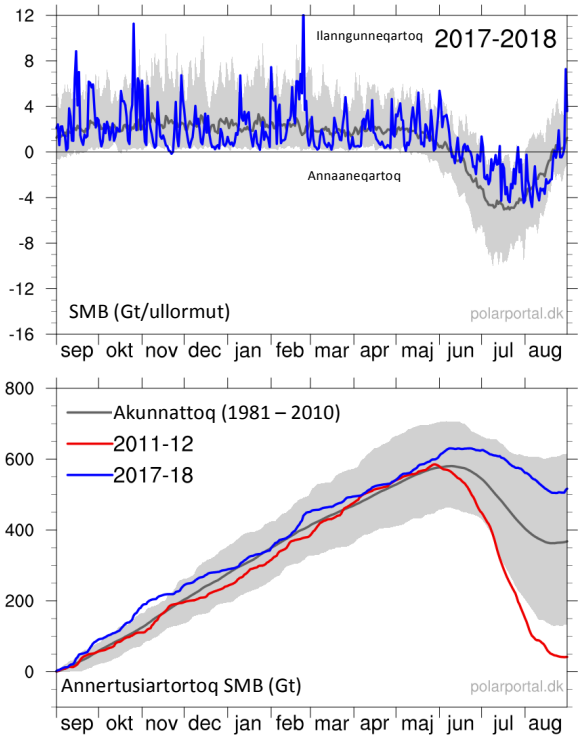

Takussutissiaq 4: *Sangoriarnermi qullermiittumi ersersinneqarpoq, sermersuarmi immikkoortunit tamanit qaavata initussutsimut naleqqiullugu oqimaassusaanut ilanngunneqartut, ullormut pisuusaartitsinermi katinnerat.*

Sangoriarnermi allermiittumi qaavani initussutsimut naleqqiullugu oqimaassusaata annertusiartortup katinneri ersersinneqarput.

Sangoriarnerit tungujortut ukiup ilaa 2017-2018-i ersersippaat, aamma takuneqarsinnaavoq, ukiup ilaata naajartornera nalinginnaasumik sangoriarnerit qasertut qulaani inissisimasoq.

Qaavata initussutsimut naleqqiullugu oqimaassusaata oqimaaqatigiissinnera

Qaavata initussutsimut naleqqiullugu oqimaassusaata oqimaaqatigiissinnera, sermersuup qaavata kisimi allissutaanut aamma aakkiartorneranut taaguutaavoq. Nittaallat sialuillu sermersuup initussutsimut naleqqiullugu oqimaassusaannik allisitsisarput, massa aakkiartornera sermersuarmik millisitsisartoq. Ataatsimut initussutsimut naleqqiullugu oqimaassusaa, naleqqiullugu oqimaaqatigiissinnera sermersuup qaavanut ilassummik ersersitsivoq – tassani pineqarput sermit iigartartut nakkaaneri aamma imaanik kissartumik naapitsinermi aanneri annaaneqartut ilanngunnagit. 1990-ikkunnili qaavata initussutsimut naleqqiullugu oqimaassusaata oqimaaqatigiissinnera nalinginnaasumik appariartorsimavoq.

Sermersuup annertussusaanut allannguutit mikisut

Kalaallit Nunaanni sermersuaq ilaatigut sikumik annaasaqartarpoq sermit iigartartut, imaanut akullit aqqutigalugit. Oqimaaqatigiittoqarpat, ilulissat nakkaasut aamma sikup imaanut kuunneri oqimaaqatigiissapput.

Sermit iigartartut 47-t annersaasa annertussusaat, qaammataasanit Sentinel-2-mit, LANDSAT-imit aamma ASTER-imit, 1999-miilli nakkutigineqarput. Nakkutilliinerup ersersippaa, ukiut kingulliit arfinillit ingerlanerani 2012-2013-imit 2017-2018-imut ukiumut minnerusumik sermit iigartartut annertussusaannit annaasaqartoqartarsimasoq.

Sermit iigartartut 47-t nakkutigineqartut 2016-2017-imit 2017-2018-imut, ilanngaatissat ilanngaatigereerlugit annertussusaanut allannguutaata, ersersippaat 4,1 km^2-imik annertussuseq allisimasoq, aamma ukioq taanna kisimi annertuseriarsimasoq. Tamatuma kingorna ukiup ilaa 2006-2007 tullinnguuppoq (-19,8 km^2). Annertussutsip millinera kingulleq taamaalilluni 113,8 km^2-imik 1999-2000-mit 2017-2018-imut ukiup ilai 19-it agguaqatigiissillugu millineranit minneruvoq, taanna -109,7 km^2-iusimavoq. Sermit iigartartut nakkutigineqartut ilaannit 21-t tunuariarsimapput aamma 12-t sassariarsimapput. Sermit iigartartut sinnerini annertussusaanut allannguutit ±0.2 km^2-ip iluaniissimapput.

Sermit iigartartut ataasiakkaat annertussusaanut allanngut tassaasimavoq Kalaallit Nunaata avannaata kitaani Humboldtip sermiata iigartartup annertussusaata millinera (-13,3 km^2) aamma Kalaallit Nunaata kangiani Kangerdlugssuup sermiata iigartartup (-8.1 km^2). Ilutigalugu Petermannip sermia iigartartoq allisimavoq (+19.1 km^2), soorlu aamma ukiup siuliani (+11.5 km^2).

Sermeq Kujalliup tunuariartornini ingerlatsiinnarpaa aamma ukiumut siulianut naleqqiullugu 2.6 km^2-i annaasimavaa, massa Helheimip sermiata iigartartup annertussutsini 10,6 km^2-imik ilasimagaa. Tassani tassa pineqarput allannguutit mikisuararsuit. Naleqqiullugu Petermannip sermia iigartartoq 2010-mi 323,4 km^2-imik aamma 2012-imi 277,6 km^2-imik annaasaqarsimavoq.

Sermit iigartartut arfinillit annerpaat kisiisa isigigaanni, taava ataatsimut isigalugit annertunerulaarsimapput. Tamanna atuuppoq Sermeq Kujallermut, Kangerdlugssuarmut, Helheimimut, Petermannimut, Zachariaemut aamma og 79°-mi sermimut iigartartumut, taakku annertussusaat allisimavoq agguaqatigiissillugu ukiumut +3.7 km^2-imik. Serminit iigartartunit taakkunannga marluk kisianni tunuariarsimapput, massa sisamat sassariartut.

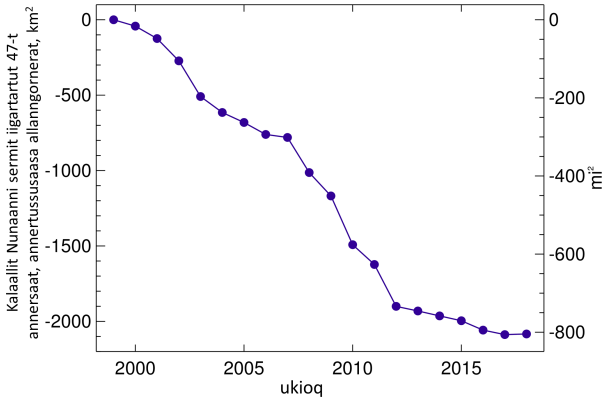

Takussutissiaq 5: *Sangoriarnerup Kalaallit Nunaani sermit iigartartut annersaasa 47-t annertussusaat ataatsimut allanngornerat ersersippaa. Taassuma ersersippaa, sermit iigartartut 2012-imiillu annertussutsimik annertussutsimik annaasaqarsimasut.*

Suli GRACE Follow On-imit paasissutissaqanngilaq

Issittumi sikup aakkiartornerata aamma sermersuup immap itittussusaata qaffanneranut ilassutaanik naatsorsuinissamut paasissutissat, 2002-miilli GRACE-qaammataasanit takkuttarsimapput. Kisianni qaammataasanik nakkutilliineq 2017-imi inaarneqartariaqarsimavoq, pissutigalugu qaammataasat ilaanni ataatsimi batteriit nungussimammata.

Ulloq 22. maaji 2018 taamaammat qaammataasanik nutaanik marlunnik aallartitsisoqarsimavoq. Taakku tassaapput GRACE-FO-qaammataasat (GRACE Follow On), aallaqqaataanit GRACE qaammataasanik taarsiisussat.

Taamaattoq qaammataasanit nutaanit suli paasissutissanik atussaasunik takkuttoqarsimanngilaq, aamma taamaammat maanna oqimaassuseq pillugu paasissutissat amigaateqassapput, GRACE Follow On qaammataasat nakkutilliinerannit, sermersuup ataatsimut initussutsimut naleqqiullugu oqimaassusaata oqimaaqatigiissinnera, ukiup ilaani 2017-2018-imi qanoq issimanersoq pillugu paasissutissanik nassius-

sisinnaalernissaata tungaanut. Paasissutissat taakku amigaatigineqarmata, oqaatigineqarsinnaanngilaq ukiup ilaani qaavata initussutsimut naleqqiullugu oqimaassusaata oqimaaqatigiissinneranut siulittuinermi (SMB) qaffasinnersoq aamma isumaqarnersoq, ataatsimut initussutsimut naleqqiullugu oqimaassutsip ukiup ilaani 2017-2018-imi annaaneqartoq appasinnersoq, soorlu aamma ukiup ilaani 2016-2017-imi taamaassimasoq.

Piffissami 2003-2011-imi sermersuaq agguaqatigiissillugu ukiut tamaasa 234 Gt-nik annaasaqartarsimavoq. Aamma ataatsimut initussutsimut naleqqiullugu oqimaassutsip annikitsumik qaffannera, ukiup ilaani kingullerni marlunni initussutsimut naleqqiullugu oqimaassutsimik annaasaqarnernut taakkununnga taarsiussisinnaanngilaq.

Sermersuup akisunnerata sakkortussusaa (albedo) maajimi, juunimi aamma aggustip aallaqqaataani sakkortunerpaasimavoq

Sermersuup akisunnerata sakkortussusaa (albedo) pillugu paasissutissat MODIS qaammataasamit (Moderate-resolution Imaging spectroradio-meter) pissarsiarineqartarput, taassuma 2000-miilli nunarsuup seqernup qaamarnganik akisunneri nakkutigisimavai. Albedo tassaavoq qaat seqernup qinngornerinik akisussinnaaneri. Qaaq qaamanerugaangami, seqernup qinngornerinik akisussinnaanera pitsaanerusarpoq. Qaat taartut akerlianik seqernup nukinganik kissartunngorlugu annertuumik tigooraasarput.

Sermersuup akisunnerata sakkortussusaa 2018-imi maajimi, juunimi aamma aggustip aallartinnerani qaffasinnerpaasimavoq – kisianni juulimiunngitsoq aamma aggustip naaneraniunngitsoq. Nalinginnaasumik aasaanerani seqernup apummik aakkiartortitsinerata aput aamma siku taarnerusoq nuisittarpaa, taakku seqernup nukinganik nutsuinerusarput, taamaanneralu aakkiartornermik annertunerusumik kinguneqartarpoq. Kisianni aasap matuma akulikittumik nittaalartalinnik anorersuartarnera, pisuni arlalinni qaamik qaamasumik qaqortumik nutarterisarsimavoq, taamaanneralu nalinginnaasumik aputip-sermersuup akisunnerata sakkortussusaanik-tunniussineranik unikaallatsitsivoq, sumiiffiit taartut seqernup nukinganik tigooraaneranni aakkiartulernerannilu nalinginnaasumik aakkiartornerup qaffanneranik kinguneqartussaagaluartumik.

Qulaani taaneqartup Ω-assersuineq aggustip qeqqani ulluni arlalinni unitsikkallarneqarpoq. Taamaalinerani Europa qulaallugu ingerlaarneq nalinginnaasumik kitaaneerpoq, ilutigalugulu kujasissumit anori takussaavoq, taamaalillunilu Kalaallit Nunaata affaa angungajallugu aakkiartorneqarluni (aamma takuuk Takussutissiaq 2).

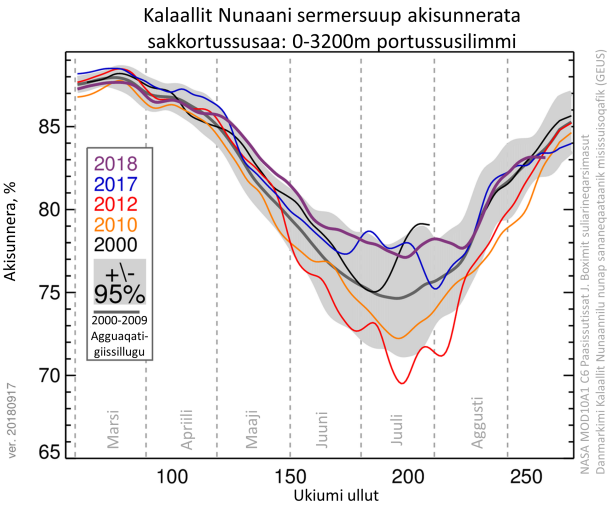

Takussutissiaq 6: *Takussutissiami ersersinneqarpoq sermersuup akisunnerata sakkortussusaata ukiuni 2000, 2010, 2012, 2017 aamma 2018-imi uuttortarneqarnerisa ullut tamakkiallugit agguaqatigiissinnerat. Sangoriarneq tunguusaq tassaavoq 2018-i. Tassani ersersinneqarpoq sermersuup akisunnerata sakkortussusaa maajimi, juunimi aamma aggustip aallaqqaataani agguaqatigiissinnera qaangerlugu inissisimasoq – kisianni juulimiunngitsoq aamma aggustip naaneraniunngitsoq. Ukioq 2018 aamma 2000-2009-imi aasaanerani qaammatinut juuni aamma juuli (titarneq silittoq qasertoq) agguaqatigiissinnera qaangersimanngikkaa.*

2018-imi Kalaallit Nunaata avannaani immap sikuani aakkarnerit marluk immikkut ittut

Immap sikua silap pissusianut pingaaruteqarpoq, pissutigalugu qaamasuugami taamaalillunilu qaavata akisunnerata sakkortussusaa qaffasilluni. Immap sikua annikinnerugaangat, Issittumi immap qaava taarnerusoq seqernup nukinganik tigooraasoq annertunerulersarpoq, taamaalillunilu kiatsikkiartornermut sikullu aakkiartorneranut suli tuniseqataalluni. Seqernup nukinga aamma immap kissatsikkiartorneranut qaffatsitsisarpoq, taamaanneralu ukiakkut qeriartornermik kinguartitsisarluni. Taasuma kinguneraa, ukiuunerani siku issutsikkiartornissamut sivikinnerusumik piffissaqarnera. Taamaannerata kingunerisinnaavaa sikup upernaakkut saannerunera aamma aserortiaarnera. Imaani siku aakkiartortoq, saniatigut imaani sikumut nillertumut qerisumullu naleqqiullugu seqernup qaamaneranik tigooraanerusarpoq. Issittup qeqqani kiassutsit nillissutsillu qerilerfik qummut qaangeraangassuk, imaani sikup aakkiartortarnera aallartittarpoq. Ukiormanna tamanna 13. juuni pivoq, tamannalu nalinginnaasumut 12. juunimut qanittuararsuuvoq.

DMI-p imaani sikup issususaa pillugu, imaani sikumik siulittuinerata, imaani siku 2018-ip aallartinnerani siornamut naleqqiullugu issunerulaarsimasoq ersersippaa. Kisianni siaruarsimanera ukiup killiffianut naleqqiullugu minnerpaamik ukiuni 40-ni appasinnerpaasimavoq.

Ukiup ilaa aamma eqqaamaneqarumaarpoq, Kalaallit Nunaata avannaani piffissat immikkut ittut marluk sikoqanngitsut pissutigalugit, tassani, nalinginnaasumik sikuitsuugaluarpoq. Piffissaq siulleq, immikkut illuinnartoq, februaarip naanerani pivoq. Tassani imaani siku avannaata sineriaanit anorimit ataavartumit aamma aqqarsarnermit kissartumit + 6 gradit tikillugit kiatsigisumit saavitsinneqarpoq, aamma imaani sikumi aakkartoqarpoq kilometerit hundredit arlallit takitigisumik aamma sumiiffiit ilaanni 100 km-it sinnerlugit silitsigisumik. Marsimi kiassutsit nillissutsillu kisianni killiffinnut nalinginnaanerusunut -30-mit – 20 gradinut apparput, aamma aakkarneq imaani sikumit matuneqaqqippoq. Kisianni siku ima saatsigaaq, allaat aggustimi aalluni peeruteqqilluni. Kalaallit Nunaata avannaani sumiiffik ammasoq sivikitsuinnarmik pivoq aamma sikup siaruarsimanerata ataatsimut isigineranut annertuumik sunniuteqanngilaq. Ukiut 40-t kingulliit qaammataasakkut nakkutilliinermi paasisanut naleqqiullugit taamaalilluni minnerpaamik nutaamik rekortiliisoqanngilaq. Imaani sikup ukiup ilaani matumani siaruarnera 2 mio. km^2-inik 1981-2000-imi agguaqatigiissinneranik appasinnerugaluarpoq, kisianni suli 2012-imi minnerpaaffianit 1,2 mio. km^2-mit annertuneruvoq.

Kisianni sikumik ukiut arlallit pisoqaassusilimmik suli aserortertoqassappat, taava imaani sikup aalaakkaasuunera navianartorsiortinneqalersinnaavoq. Siku ukiut arlallit pisoqaassusilik aserortilissappat kujammullu ingerlaarluni (tassanilu aattoorluni), issittup imartaani assaanerani sikuernissaa annertuumik navianartoqalissaaq.

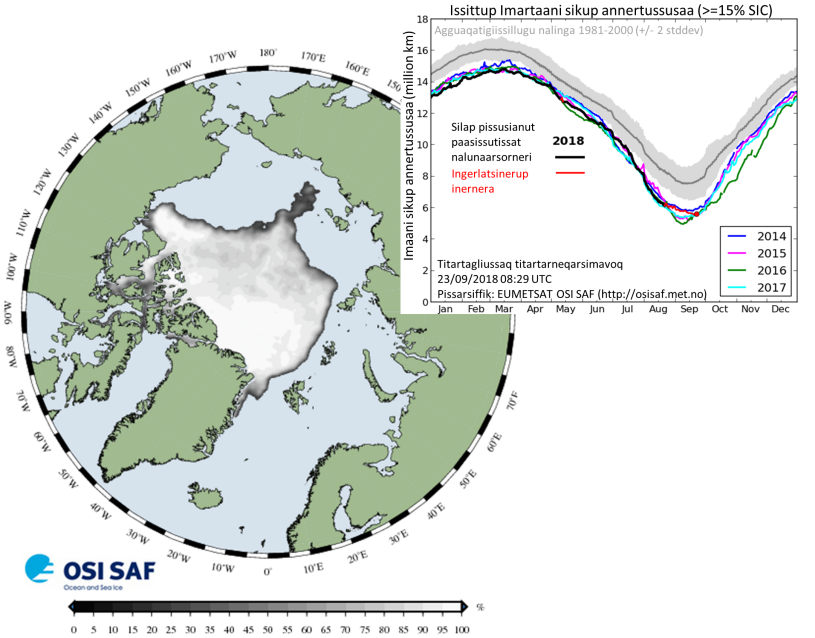

Takussutissiaq 7: *Sangoriarneq DMI-p pia imaani sikup siaruarsimaneranut 23. septembarimeersoq, tassaasoq ulloq ukiup ilaani sikup siaruarsimanerata appasinnerpaaffia. Nunap assinga aamma titartagartat EUMETSAT-ip OSISAF sikup eqiterussimaneranik naatsorsuinermik tunngaveqarput, aamma imaani sumiiffinnik 15 %-inik annerusumik sikullit annertussusaannik ersersitsipput. Titartagartat Polar Portalimit pissarsiarineqarsimapput.*

2018-imi aakkiartornermi ukiup ilaata ingerlanerani kiassutsit nillissutsillu Canadap avannaani agguaqatigiissinneranit appasinnerusimapput, massa Siberiap avannaani nalinginnaasumit kiannerusimasoq. Taamaannera imaani sikumut sunniuteqarpoq aamma taamaalilluni sumiiffinni tamaani umiartornissamut periarfissaqalersimavoq. Avannaata kangiani aqqutissaq ammasimavoq, massa avannaata kitaani aqqutissaa sumiiffiit ilaanni sikumit matoqqasimasoq.

Imaani siku toqqaannartumik immap qaavata imartaata aasaanerani kissatsikkiartorneranut sunniuteqarpoq. Siberiap sineriaa malillugu, Beringstrædemi aamma Grønlandshavimi 2018-imi aasakkut sumiiffinni annertuuni immap qaavani imartaa 2°C-it aamma 4°C-it akornaniissimapput, Beringstrædemi aamma Tjukterhavimi nalinginnaasumit 5°C-it sinnersimavaat. Immami kissassutsit nillissutsillu qaffasissut kinguneqarsimapput, imaani sikup minnerpaaffia ulloq 23. septembarisut kingusitsigisumi nalunaarsorneqarsimammat, taamaannera aamma imaani sikup qereqqilerneranik assinganik kinguaattoortitsisimavoq. Ukioq 1997 assigalugu aasaq kingulleq aasaanerani minnerpaaq, nalunaarsorneqarsimavoq, imaani sikup qaammataasanit nakkutigineqarnera aallartinneqarmalli. Imaani sikup siaruarsimanerata inernera maannamut appasinnersaat arfinilissarisimavaat, 2008-sut aamma 2010-sut naleqarluni. Imaani sikup siaruarnera januaarimi appasinnerpaasimavoq aamma septembarimi appasinnerpaat qulingiluassarisimallugu qaammataasanik 1979-miilli uuttortaanerit aallartimmatali.

Issittumi imaani sikup siaruarsimanera

Issittumi imaani sikup siaruarsimanera amerikarmiunit NSIDC-mit aamma europamiunit EUMETSAT-imit misissuiffigineqartarpoq – tassanngalu DMI-mit. Sullissiveqarfiit marluullutik qaammataasanit paasissutissat assigiit atortarpaat, kisianni imaannarmit aamma sikup sinaa malillugu ”akornusersuutit” assigiinngitsumik suliarisarlugit. Taassuma kinguneraa, siaruarsimaneranut sangujoraarnerit pinerit tamaasa assigiiffarittannginneri. Europamiut kisitsisaataat DMI-mi ilisimatuunit paasissutissat aqqutigalugit qulaarneqarsimapput, aamma ilaatigut atuagassiami The Cryospheremi saqqummersinneqarsimapput.

Sikup siaruarsimaneranik nakkutilliinerit ersersippaat, issitumi aasaanerani imaani sikup annertussusaa 1970-ikkut naaneraniillu ukiumut agguaqatigiissillugu 94.000 km^2-it miss. milleriartarsimasoq. Taanna Danmarkip nunartaata annertussusaanit marloriaammit anneruvoq.